

ועידת מק"י ה-29

עמודים 6-8

פועלי כל הארצות התאחדו!

זה הדבר

زوهديرخ ZO HADEREKH

גיליון 6 / 11 בפברואר 2026

מלחמת הצלה לביבי

ג'ורג' סטיוארט / ארטיסט / ג'ורג' סטיוארט / ארטיסט

ג'ורג' סטיוארט / ארטיסט / ג'ורג' סטיוארט / ארטיסט

הסיפוח כבר כאן

דורשים שינוי בהסתדרות המורים

רבים על שם במקום להיאבק ביוקר

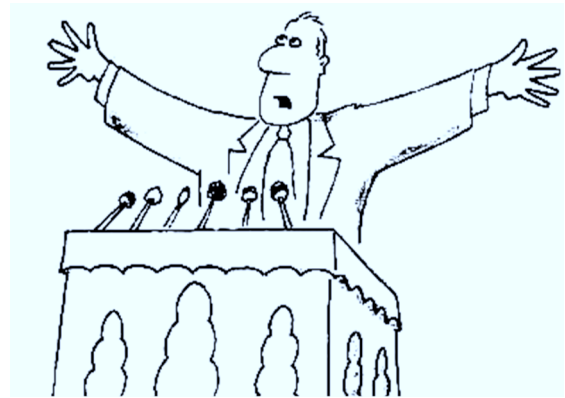
"ההסתדרות שלחה מכתב התראה להסתדרות הלאומית לפני נקיטת הליכים משפטיים בטענה כי הם מבצעים שימוש מפר ועוולת 'גניבת עין' באמצעות הסימן 'הסופר החברתי' אשר מזוהים עם ההסתדרות. הארגון טוען כי מדובר בהטעיה לפיה אותו מיזם פועל היום בהסתדרות הלאומית. הארגון דורש להפסיק את השימוש בסימן 'הסופר החברתי'".

האילי יעקבי-הנדלסמן, "ישראל היום", 31.1

רוצה לבטל את חוק לשון הרע

"ח"כ טלי גוטליב, הטרולית מהליכוד, מפיצה באופן שיטתי שקרים, הכפשות וקונספירציות, ומתמודדת עם תביעות דיבה במיליוני שקלים, וכעת היא מעוניינת להשתמש בסמכויות, על מנת לסדר לעצמה פטור מעונש על הוצאת דיבה".

שבי גטניו, "העין השביעית", 2.2

דברים בשם אומרם

הכל פייק: הליכוד בעקבות טראמפ

"קמפיני התעמולה נגד אזרחי ישראל ממשיכים להפיל קורבנות. ביום חמישי האחרון, בשעה 22:47, זמן קצר לאחר פרסום תמונת ראשי המפלגות הערביות מניפים ידיים עם הכרזתם על התחייבות להקמת רשימה משותפת, פרסם חשבון הטוויטר הרשמי של הליכוד תמונת מזויפת ליותר מ-100 אלף עוקביו. מפלגת השלטון השתמשה בכלי AI ושתלה את דמויותיהם של יאיר לפיד ונפתלי בנט כאילו הם אווזים ידיים עם אחמד טיבי, איימן עודה, סאמי אבו שחאדה ומנסור עבאס – והוסיפה כיתוב תעמולתי: 'קואליציית המשרתים'. הפוסט הופץ בן-רגע וזכה לעשרות אלפי צפיות. בשום מקום לא צוין שהתמונה נוצרה באמצעות בינה מלאכותית, ולא נרמז שמדובר ביצירה בדיונית (פרקטיקה בעייתית בפני עצמה, שנגיע אליה עוד רגע). גם צופים ביקורתיים יחסית נפלו בפח וקיבלו את המסר שמפלגת השלטון ביקשה לשתול במוחנו. הבעיה חמורה עוד יותר משום שלא מדובר באירוע נקודתי, אלא בהפצצה שיטתית על התודעה".

רועי שושן, "העין השביעית", 26.1

מינהלת הטרנספר בשושו

"כמעט שנה אחרי ששר הביטחון ישראל כ"ץ הכריז על הקמת 'מינהלת טרנספר' שתעודד הגירה מרצון של תושבים ברצועת עזה למדינות אחרות, משרד הביטחון וצה"ל מסרבים למסור נתונים אודות פעילותה. ההכרזה של כ"ץ באה ימים אחדים לאחר שנשיא ארה"ב דונלד טראמפ הצהיר בפגישה עם ראש הממשלה בנימין נתניהו בבית הלבן על כוונתו 'להפוך את עזה לריבירה של המזרח התיכון' תוך פינוי כ-2 מיליון תושביה למדינות אחרות. זמן לא רב לאחר מכן טראמפ בעצמו זנח את רעיון העוועים שהעלה, אך נראה שכ"ץ הוא היחיד במזרח התיכון שהתייחס אליו ברצינות. מה עלה בגורל המינהלת שעליה הכריז כ"ץ, מי עומד בראשה, מה היקף תקציבה וכמה פלסטינים תושבי עזה עזבו את הרצועה החרבה מאז שהוקמה – במשרד הביטחון ובצה"ל לא אומרים".

יובל אזולאי, "כלכליסט", 26.1

מצא מין את מינו

"נפגשתי היום עם שר המשפטים של ארגנטינה מריאנו קונאו ליברונה. דנתי עמו בקידום שיתופי הפעולה המקצועיים ובהידוק הקשרים האסטרטגיים בין המדינות. הודיתי לשר ליברונה על עמידתה האיתנה של ארגנטינה לצד ישראל בזירה הבינלאומית, בין היתר בבית הדין הבינלאומי הפלילי, שם התייצבה ארגנטינה נגד הניצול של מוסד שיפוטי זה נגד ישראל ללא סמכות".

פוסט של שר המשפטים יריב לוין, 27.1

מכתבים למערכת

למה הפגנו בתל-אביב

במוצאי שבת, 31 בינואר, הצטרפנו להפגנת הענק שהובילה ועדת המעקב של החברה הערבית. יצאנו לרחוב כדי לדרוש פעולה מיידית להגנה על הזכויות הבסיסיות של כל אזרח ואזרחית במדינה מתוקנת: לחיים, לביטחון אישי ולכבוד. באנו להפגנה בקריאה ברורה: לא נשתוק על הפקרה ואפליה. זהו המאבק של כולנו על חברה שוויונית ודמוקרטית. בשנים האחרונות נרמלה המדינה את ההפקרה של ביטחון אזרחיה הערבים, הפשיעה משתוללת ושוברת שיאים. בשנת 2025 עמד מספר הקורבנות על 252, ורק מתחילת השנה נרצחו 22 [נכון ל-8.2-37] בני החברה הערבית, בממוצע כמעט נרצח מדי יום! יישובים שלמים, שבהם מתגוררים 20% מאזרחי המדינה, סובלים פחד ושיתוק. ארגוני פשיעה השתלטו על מרחב החיים, והאזרחים פשוט חוששים לצאת לרחוב בכל שעה ביום. זה יכול לקרות לכל אחד, בכל מקום. מציאות בלתי נתפסת זו היא לא "גורל" ולא "בעיה פנימית" של החברה הערבית – היא תוצאה של כשל ומחדל מתמשכים ושל מדיניות מכוונת שמטרתה להחליש את החברה הערבית, להעסיקה בהישרדות היומיומית ולהפקיר אותה לשליטתם של ארגוני הפשיעה. ראש הממשלה הפקיר את הביטחון האישי של כולנו ברגע שהפקיד אותו בידיים של בן גביר, שכבר שלוש שנים משתולל במשרד לביטחון לאומי. בן גביר החריב את המשטרה, זיהם אותה בגזענות, בלאומנות ובמינויים לא כשירים לתפקידים מרכזיים. הוא נטש את התוכנית הממשלתית החיונית למאבק בפשיעה המשתוללת בחברה הערבית, שאושרה ותוקצבה בידי הממשלה הקודמת, ולא יזם כל תוכנית חלופית.

זו לא טעות – זו מדיניות: את הממשלה הזאת חיי האזרחיות והאזרחים פשוט לא מעניינים.

נועה סתת, מנכ"לית; גדיר ניקולא,

סמנכ"לית, האגודה לזכויות האזרח

ניתן לשלוח מכתבים למערכת באמצעות הדוא"ל

zohaderekh@gmail.com

או לחיבת דואר 26205 ת"א-יפו 6126102

נוסע לחרחר מלחמה

נתניהו וטראמפ בכנסת, אוקטובר 2025 (צילום: יונתן זינדל / פלאש 90)

המייגון בכתי החולים, בהם 56% ממיטות האשפוז ו-41% מחדרי הניתוח אינם ממוגנים. לפי אנגלמן, פגיעת הטיל האיראני בבית החולים סורוקה ביוני האחרון "חייבת לטלטל את הממשלה".

מצב דומה קיים במערכת החינוך: ב-40% מבתי הספר שנדגמו בדו"ח, לא כל התלמידים הצליחו להגיע למרחבים המוגנים בזמן ההתרעה. בנוסף למשרד החינוך לא היו נתונים על המייגון התקני בלמעלה מ-50% מגני הילדים. כמו כן נמצאו ליקויים רבים בתחזוקה של המקלטים הציבוריים ברשויות המקומיות שנבדקו. לפי הדו"ח, ב-12% מהמקלטים הציבוריים בישראל לא ניתן לשהות בשל ליקויים שונים. אנגלמן הוסיף בעניין כי "גם האתרים המוגדרים 'הכי מוגן שיש' – אינם מוגנים תקנית למעשה".

הסכנה והחלופה

ראש ממשלת ישראל נסע לווינגטון כדי לדחוף את אמריקה למלחמה בשירות האינטרס הפוליטי של ממשלת הימין הקיצוני. הוא עלול להצליח – מולו בבית הלבן יישב אדם ילדתי ולא יציב, המונע משיקולי אגו, תדמית ותהילה, והרואה את העולם במשקפיים אימפריאליסטיים. הסכנה גדולה, וייתכן כי ביבי יצליח למכור לטראמפ הרפתקה מזרח-תיכונית נוספת.

מול צמד הנוכלים מתרחרי-המלחמה חיוני לקדם חזון חלופי, של שלום בין העמים במזרח התיכון. האינטרס של עמי האזור הוא שלום ולא חילופי מהלומות קטלניים אחת לכמה חודשים. במקום לחתור תחת המשא ומתן, יש לקדם הסכם לפירוז המזרח התיכון כולו, לרבות ישראל, מנשק להשמדה המונית ומטילים בליסטיים. זאת, יחד עם סיום הכיבוש והקמת מדינה פלסטינית עצמאית בצד ישראל, שישמטו את הקרקע תחת רגליהם של הפשיסטים בישראל ושל המשטר התיאוקרטי באיראן.

אסף טלגם

ראש הממשלה בנימין נתניהו המריא אתמול (10.2) לווינגטון לפגישה עם הנשיא דונלד טראמפ – השביעית במספר מאז תחילת כהונתו של האחרון. על רקע המשא ומתן בין ארה"ב לאיראן בנושא הגרעין, הצהיר נתניהו כי מטרת נסיעתו היא להציג לטראמפ "את התפיסות שלנו לגבי העקרונות החשובים במשא ומתן". אך לפי הערכות שהתפרסמו בכמה מכלי התקשורת המקורבים לנתניהו, מטרת הנסיעה היא לשכנע את טראמפ לתקוף באיראן. הערכה זו מתחזקת נוכח הדיווח כי נתניהו יזם את הקדמת הפגישה עם טראמפ, שנועדה להתקיים בשבוע הבא. לפי "הארץ", נתניהו ביקש להקדים את הפגישה ולא לחכות למועד המקורי בשל תחילת המשא ומתן בין ארצות הברית לאיראן. כהרגלו, נתניהו מעוניין לסכל את המשא ומתן: מצב המלחמה והאיום הביטחוני המתמיד, אותו הוא יכול ללבות בהתאם לצרכיו הפוליטיים, נוח לו הרבה יותר.

אם ימנע הסכם אמריקאי-איראני, נתניהו יהיה מרוצה. אך אם יצליח לגרור את ארה"ב להרפתקה צבאית באיראן, ייחשב הדבר להצלחה גדולה מבחינתו – גם אם המתקפה לא תפיל את המשטר באיראן ולא תניב שום הישג. למעשה, רוב הסיכויים שתקיפת איראן תשיג את ההפך: היא תחזק את הדיקטטורה האסלאמיסטית ותגרום לאזרחים ללכד שורות מאחוריה. כך מתרועעים רבים באופוזיציה האיראנית, המתנגדים למתקפה אמריקאית או ישראלית על ארצם. יתר על כן, מתקפה אמריקאית על איראן צפויה לגרור תגובה צבאית איראנית – לא נגד ארה"ב הרחוקה, שמחוץ לטווח הטילים האיראניים, אלא נגד ישראל. כך, הפצצות אמריקאיות בטהראן עלולות לעלות בחייהם של אזרחים ישראלים. חרחורי המלחמה של נתניהו אינם אלא משחק ציני בחייהם של איראנים וישראלים.

מחיר התקיפה

כלי התקשורת בעברית הדהדו ברובם את דף המסרים של ממשלת הימין בדבר "סכנת ההסכם עם איראן" והתעלמו ממחירה של מלחמה נוספת. כפי שכתב השבוע נחום ברנע ב"ידיעות אחרונות": "על העלות מדברים פחות: מבצע 'עם כלביא' ביוני היה כל-כך מלהיב, כל-כך מבריק, כל-כך טוב למורל, שהשכיח את המחירים ששילמו אזרחים ישראלים בחייהם, בגופם, ברכושם, בעבודתם המדעית".

מלחמת 12 הימים עלתה בחייהם של עשרות אזרחים ישראלים ועלתה למשק 22 מיליארד שקל. יתר על כן, המלחמה ההיא נפתחה ביוזמה ישראלית, כאשר היה לישראל מלאי גדול של מיירטים, ובמהלך מתוכנן שהשמיד חלק מהטילים הבליסטיים של איראן. כעת אין זה המצב, ומלחמה נוספת עם איראן עלולה להיות קשה יותר, ארוכה יותר ולעלות לעם בישראל במחיר כבד הרבה יותר.

כפי שפורסם ב"זו הדרך" בחודש שעבר, מבקר המדינה מתניהו אנגלמן פרסם דו"ח מדאיג על רקע סכנת חידוש המלחמה עם איראן. לפי הדו"ח, לכשלושה מיליון תושבים – כשליש מאזרחי המדינה – אין גישה לממ"ד, למקלט או למייגון תקני אחר. לדברי המבקר, "שליש מתושבי ישראל אינם מוגנים מפני טילים כראוי". הדו"ח הדגיש את בעיית

הקבינט אישר להעמיק את הסיפוח

הכבוש מאז 1967, לרבות ירושלים המזרחית. השרים ציינו גם את חוות הדעת המייעצת של בית הדין הבינלאומי משנת 2024, שקבעה כי המדיניות והפרקטיקות של ישראל בשטח הפלסטיני הכבוש ונוכחותה הנמשכת בו אינן חוקיות.

משרד הנשיאות הפלסטיני גינה אף הוא את ההחלטות שאישר קבינט. בהודעה רשמית נכתב כי מדובר "בהמשך למלחמה כוללת שמנהלת ממשלת כוחות הכיבוש נגד העם הפלסטיני, ובהסלמה חסרת תקדים שמכוונת נגד עצם הקיום הפלסטיני ונגד זכויותיו הלאומיות וההיסטוריות על פני כל אדמת פלסטין, ובייחוד בגדה המערבית הכבושה".

מקדמים שביתה כללית נגד הפשיעה

חד"ש פועלת לתמיכת ההסתדרות בשביתה בת שלושה ימים בחברה הערבית. השבוע (8.2) נערכה פגישה בתל-אביב בהשתתפות ממלא מקום יו"ר ההסתדרות, רועי יעקב, ח"כ איימן עודה (חד"ש), ראש המחלקה לקידום השוויון בהסתדרות עזיז בסיוני, העומד בראש סיעת חד"ש בארגון העובדים, וראש עיריית באקה אל-גרבייה ראיד דקה.

ח"כ עודה מסר: "אחרי יום ארוך בכבישים עם השיירה הגדולה נגד הפשיעה וההפקרה, מהצפון ועד ירושלים, נפגשנו עם ממלא מקום יו"ר ההסתדרות רועי יעקב וביקשנו ממנו לתמוך במאבק הצודק של האוכלוסייה הערבית נגד הפשיעה וההפקרה ולתת תמיכה מלאה לכל העובדים שישתתפו בשביתה". לדבריו "ניפגש עם כל ראשי המשק כדי לגייס את כולם למאבק למיגור הפשיעה בחברה הערבית. אנחנו ממשיכים במאבק, עד שהחיים ינצחו".

יצוין שוועדת המעקב העליונה של הציבור הערבי החליטה בשבוע שעבר על פתיחה בהכנות לשביתה מחאה כללית בת שלושה ימים, שתכלול עצירה מלאה של העבודה והפעילות הכלכלית בכל היישובים הערביים ברחבי הארץ. על פי החלטת הוועדה, במהלך ימי השביתה – שטרם נקבע מועדה – לא ייצאו עובדים, שכירים ועצמאיים, למקומות עבודתם, ותופסק פעילותם של עריות, מוסדות, עסקים ושירותים. זאת, במטרה להציב את סוגיית האלימות והפשיעה בראש סדר היום הציבורי. עוד מסרה הוועדה כי תחל בהידברות עם איגודים מקצועיים, ועדי עובדים, רשויות מקומיות וארגונים חברתיים, כדי להגן על זכויות השובתים, למנוע פיטורים או צעדי ענישה מצד מעסיקים ובמטרה להרחיב את היקף המחאה.

לפני שבועיים, לקראת הפגנת הרבבות הערבית-יהודית בהזמנת ועדת המעקב העליונה במרכז תל-אביב שנערכה ב-31 בינואר, שורה של ארגוני עובדים בהם ההסתדרות, כוח לעובדים וארגון העיתונאים הדגישו את הצורך בפעולה משותפת למיגור האלימות והפשע בחברה הערבית ולחיזוק הביטחון האישי של כלל האזרחים.

לקראת ההפגנה אמר מ"מ יו"ר ההסתדרות: "כל פגיעה בחפים מפשע פוגעת בכולנו ומחלישה את המרקם החברתי בישראל. זו הסיבה שהמאבק נגד האלימות בחברה הערבית הוא מאבק שראוי להקשבה ולתמיכה. החוסן החברתי תלוי גם ביכולת לגלות סולידריות, לעמוד לצד מי שנפגעים ולפעול יחד לחיזוק הביטחון האישי של כל אזרח ואזרחית במדינה".

בישראל ובעולם גינו השבוע בחריפות את הצעדים שמקדמים שר הביטחון ישראל כ"ץ (הליכוד) ושר האוצר בצלאל סמוטריץ' (הציונות הדתית) להעמקת הסיפוח של השטחים הפלסטיניים הכבושים. הצעדים אותם אישר הקבינט, צפויים לחולל שינויים עמוקים בנוהלי המקרקעין והרכישות בגדה המערבית הכבושה. הם יאפשרו לישראל להרוס מבנים בבעלות פלסטינית בשטחי A שבשליטת הרשות הפלסטינית וכן רכישת קרקעות בידי מתנחלים.

ההחלטות שנתקבלו מנוגדות להסכם חברון, שעליו חתם ראש הממשלה בנימין נתניהו ב-1997, כשלב ביניים לפתרון הסכסוך הישראלי-פלסטיני בחברון, העיר היחידה שממנה לא יצאו כוחות הכיבוש בשלב הנסיגות הראשון שלאחר הסכם אוסלו ב'. ההחלטות לא הובאו לאישור הממשלה, אלא לאישור הקבינט – שחבריו נחוישים להוביל להחלת ריבונות בגדה המערבית עוד לפני הבחירות הצפויות באוקטובר השנה.

חד"ש הביעה התנגדות נחרצת להחלטות וח"כ איימן עודה מסר: "קבינט הדמים וההפקרה ממשיך לגרור את כולנו למלחמת נצח, להעמקת הכיבוש ולמשטר של עליונות מהים ועד הנהר". לדבריו, "הבעיה איננה רק בכך שהממשלה מאשרת את המהלך. זו כבר המציאות בפועל. הבעיה היא שאיש ממנהיגי האופוזיציה החלולה לא מציע אלטרנטיבה ברורה. האלטרנטיבה ברורה שלי וללא כחל ושרק: סיום הכיבוש הארוך, שוויון מלא בין שני העמים, והקמת מדינה פלסטינית בצד מדינת ישראל. וגם אם זה לא פופולרי, זו דרכי וזו דרכנו. כי אין פתרון צבאי, ואין כיבוש שמחזיק לעד. כולנו נולדנו בני חורין, וכולנו נהיה בני חורין".

מעומתת עמק שווה מסר: "החלטת הקבינט היא סוף להעמדת הפנים של הממשלה כאילו העניין שלה באתרים הארכיאולוגיים בגדה המערבית הוא ענייני. העברת האחריות על מערת המכפלה וקבר רחל לידי מנהלות ורשויות ישראליות היא חיסול המוקד של הסטטוס קוו והסכמים מדיניים ארוכי שנים". עוד נמסר, "האפשרות שניתנה למערכת הביטחון להרוס מבנים פלסטיניים בשטחי A בתירוץ של הגנה על אתרי מורשת היא עוד שלב בפירוק הסכמי אוסלו, ובאין הסכמים כל שנתה הוא החלטות שרירותיות של הצד הישראלי. זה שלב נוסף ואגרסיבי של הניכוס התרבותי של ישראל של אתרי המורשת, הדת והעתיקות בגדה המערבית והפיכתם לנשק נגד התושבים".

שרי החוץ של מערב אירופה, ערב הסעודית, ירדן, מצרים, קטאר, איחוד האמירויות, אינדונזיה, פקיסטן וטורקיה גינו את ההחלטות והצעדים שנוקטת ישראל בגדה המערבית, שנועדו לכפות ריבונות ישראלית בלתי חוקית, לבסס את ההתנחלות ולהחיל מציאות משפטית ומינהלית חדשה בשטח הכבוש.

שרי המדינות הערביות דחו מכל וכל את הצעדים הללו. הם הדגישו כי מדובר בהפרה בוטה של המשפט הבינלאומי, בפגיעה ישירה בפתרון שתי המדינות ובהתקפה על זכותו הבלתי ניתנת לשלילה של העם הפלסטיני להקים מדינה עצמאית וריבונית בגבולות 4 ביוני 1967, שבירתה ירושלים המזרחית. לדבריהם, צעדים אלה פוגעים גם במאמצים הבינלאומיים להשגת שלום ויציבות. עוד נמסר מטעמם כי הצעדים הישראליים בגדה המערבית הכבושה הם חסרי תוקף והפרה ברורה של החלטות מועצת הביטחון של האו"ם, ובראשן החלטה 2334, המגנה כל פעולה שמטרתה שינוי ההרכב הדמוגרפי, אופיו ומעמדו של השטח הפלסטיני

הנהגת הסתדרות המורים מפקירה את חבריה

מזכ"לית הסתדרות המורים, יפה בן דוד. שוב ושוב אנו רואים כיצד נכשלת ההסתדרות במאבקים עקרוניים (צילום: יונתן זינדל / פלאש 90)

ההפגנה נגד הפשיעה שיזמה ועדת המעקב העליונה של הציבור הערבי בתל-אביב כמוצ"ש, 31 בינואר, הייתה אירוע טקטוני. עשרות אלפי ערבים הגיעו לליבה של תל אביב על מנת להפגין יחד עם החברה היהודית, ורכבות יהודים שנענו לקריאתה של ועדת המעקב עמדו בסולידריות עם החברה הערבית. זה אירוע נדיר בישראל בימים כתיקונם, לא כל שכן בישראל מודל 2026. גודל האירוע וחשיבותו הובילו לכך שגם שורת ארגונים אשר הפער הפוליטי בינם לבין ועדת המעקב גדול כמרחק מזרח ממערב תמכו במחאה. אפילו ההסתדרות בחרה לחרוג ממנהגה הפסול של ישיבה על הגדר והתבוננות בנעשה בחברה כמשקיפה מהצד, וקראה להשתתפות ולתמיכה בהפגנה.

אולם היו גם מי שהאירוע חלף על ידם, כאילו אין הם צד בעניין. היו אלו ההסתדרות

המורים וארגון המורים. בעיצומו של משבר אדיר ממדים, הם בחרו לשמור על נייטרליות. את המקום השמור בגיהנום למי שנוקטים בגישה שכזו כבר תיאר דנטה אליגיירי. גופים אלו, המייצגים עשרות אלפי עובדות ועובדי הוראה ערבים, בחרו להבהיר לחבריהם כי להם כאיגוד מקצועי אין שום אמירה או התייחסות לקריאה לשמור על שלומם וביטחונם. אותם גופים הבהירו כי הפקרת מאות אלפי תלמידים בציבור הערבי לאלימות ולפשיעה - אשר אינן נשאות כמובן מחוץ לשערי בתי הספר - אינה עניין אשר יש להם אמירה לגביו.

דפוס חוזר

למרבה הצער והבושה, דפוס התנהלות זה אינו יוצא דופן ביחסה של ההסתדרות המורים לציבור המורים והתלמידים הערבים. רק לאחרונה נוכחנו לדעת כיצד זכתה המתקפה הגזענית נגד תלמידי ומורי חטיבת הביניים אבן ח'לדון מסכנין בהתעלמות מוחלטת של ההסתדרות המורים. אותו גוף אשר בצדק גמור מקיים שביתות אזהרה בנות שעה או שעתיים במקרים של אלימות כלפי מורים - לא מצא עד זמן כתיבת מאמר זה לנכון אפילו לפרסם הודעת תמיכה בצוות ובתלמידים שבעת טיול שנתי הותקפו בידי תלמידי ישיבה מהתנחלות בגדה המערבית. לשם מה ניהלה ההסתדרות המורים מאבק משפטי ארוך על היותה הארגון היציג בחטיבות הביניים, אם אירוע בו מפונים שני מורים בחטיבת ביניים לקבלת טיפול רפואי במסגרת עבודתם עובר ללא כל התייחסות מצדה?

אין זו טעות או דבר שחמק מתחת לרדאר, מדובר במדיניות ברורה של התעלמות מצד ההסתדרות המורים. סיעת חד"ש בהסתדרות המורים פנתה למזכ"לית ההסתדרות, יפה בן דוד, וביקשה כי הארגון יעמוד לצד החברה הערבית ומוריה כבר לאחר ההפגנה ההמונית שקיימה ועדת המעקב בסכנין. כצפוי, המזכ"לית לא הגיבה לפניה עד כה. כאשר דרש ראש סיעת חד"ש בהסתדרות המורים, קוידר ג'אבר, כי ההסתדרות המורים תביע עמדה כלפי אירוע התקיפה של התלמידים וצוות המורים מסכנין בעמק המעיינות, התגובה שנתקבלה הייתה כי יש לפנות ליו"ר הסניף המקומי לשם קבלת מענה מקצועי.

הגיע הזמן לשנות כיוון

בשבוע הבא, יום שלישי 17 בפברואר, יתקיימו הבחירות להסתדרות המורים. גם בחירת התאריך מראה עד כמה מעט מקום יש לציבור המורים הערבי בשיקולי ההסתדרות המורים: זו קבעה את הבחירות ליום בו מתחיל חודש הרמדאן. לצערנו, ראינו בשנים האחרונות כי לא רק המורה הערבי אינו עומד בראש מעייניה של ההסתדרות המורים, אלא המורה בכלל. שוב ושוב אנו רואים כיצד נכשלת ההסתדרות זו במאבקים עקרוניים, וכיצד היא נסמכת על מאבקייהם של אחרים על מנת להציל את עצמה מכישלונות הנהגתה.

הוויתור של יפה בן דוד ושותפיה במסגרת ההסכם הקיבוצי בנושא דחיית עקרון החוזים האישיים נתגלה כוויתור לא מחויב המציאות, כפי שהוכיח מאבקן של ארגון המורים. את הסכמתה לקבל בשתיקה את הגזירה בדבר הורדת שכרם של המורים ב-3.3%, ואת ההסכם המגוחך בנושא עליו חתמה עם האוצר, דחה ציבור המורים על הסף כשיש "שביתת מחלה" מלמטה. גם כאן, לא עמדה ההסתדרות המורים לצד חבריה כאשר האוצר החליט כי ימי המחלה שלקחו המורים בזמן שביתה זו לא יוכרו.

ההסתדרות המורים נכשלה פעם אחר פעם במבחן הבסיסי ביותר העומד בפני איגוד מקצועי - הגנה על שלומם ושכרם של חבריה. המדיניות הנפסדת והנפחדת בה היא נוקטת מחייבת שינוי כיוון יסודי. סיעת חד"ש בהסתדרות המורים (רפ) היא סיעת השמאל החברתי היחידה המתמודדת בבחירות להסתדרות המורים ומציעה שינוי כיוון שכזה. זו הסיעה היחידה המציגה רשימה ערבית-יהודית מתוך תפיסה שפעילות משותפת זו היא מפתח לשינוי חברתי. זו הרשימה היחידה בבחירות לוועידת ההסתדרות המורים הראויה לקולם של המורים הערבים והיהודים, אשר עבורם פגיעה במורים ובכבודם הוא קו אדום.

אדם אלי

הפגנת ה-1 במאי בנצרת, 2023 (צילום: זו הדרך)

כמה הערות על המרקסיזם בישראל

מהמרקסיזם, בייחוד במוסדות להשכלה גבוהה. המפנה בישראל בהתעניינות במרקסיזם התחולל דווקא עם התפרקותה והיעלמותה של ברית-המועצות והשלטת הקפיטליזם הניאו-ליברלי הגלובלי בתחילת שנות ה-90 של המאה העשרים.

אז פירסם "הוועד הישראלי לציון 150 שנה למניפסט הקומוניסטי" שני ספרים: "המניפסט הקומוניסטי במבחן הזמן" (הקיבוץ המאוחד, 1998) ו"בחזרה אל מרקס – אסופת מאמרים" (הקיבוץ המאוחד, 2001), שניהם בעריכת פרופ' בנימין כהן המנוח. הצלחת פרסומו המחודש של הכרך הראשון של "הקפיטל" בסמוך לכך, ושל הכרך השני של "הקפיטל" לראשונה במרס אשתקד, מעידים על התעניינות גוברת במרקסיזם ובהגותו של קרל מרקס. אך קיים הבדל גדול בין המהדורות החדשות של "הקפיטל", שאינן אלא שכפול של המהדורה הקודמת של שנות ה-50 הכתובה בעברית מסורבלת שכבר אינה בשימוש, לבין פרסומי "ועד המניפסט", שמאחוריו עמדו פעילי חד"ש ואנשי אקדמיה.

אנשי "ועד המניפסט" דאגו ב-1998 לתרגום מחדש של המניפסט, ויחד עמו פרסמו מאמרים שנכתבו בסוף שנות ה-90. ביניהם: הקדמה של ההיסטוריון הבריטי הנודע אריק הובסבאום אשר נכתבה במיוחד עבור המהדורה העברית. הספר השני הוא אסופה ובה מאמרים רבים העוסקים בחברה, בכלכלה, במעמד העובדים בישראל, בפמיניזם, בגלובליזציה הקפיטליסטית ועוד.

מאז ועד היום פרסמו בעברית ספרים רבים, חלקם מקוריים, על מרקס והמרקסיזם, ביניהם (וזה אינה רשימה ממצה!): "חרושת הישראליות: מיתוסים ואידאולוגיה בחברה מסוכסכת" (2001) ו"חפצון האדם" (2003) שכתב משה צוקרמן, ו"עיונים בהגות מרקס", מאת צבי טאובר (2021), שלושה ספרים שכתבה תמר גוז'נסקי: "לחם עבודה: מעמד הפועלים הישראלי – מבט עכשווי והיסטורי" (2013), "בין נישול לניצול: שכירים ערבים – מצבם ומאבקהם"

ועידת מק"י ה-29 היא עיתוי הולם לבדיקת מצבו של המרקסיזם בישראל. אין להכביר מילים על השפעת התיאוריה המרקסיסטית כבר למעלה מ-170 שנה על העולם כולו. ובישראל? אנסה להשיב לשאלה: "מרקסיזם בישראל, אייכה?", בתקווה שניתן להסיק מכך גם כמה מסקנות לגבי עתידו. זהו סיכום ארעי ופולמוסי של "מרקסיזם דובר וכותב עברית". המרקסיזם "כותב דובר ערבית בישראל ובפלסטין" הוא נושא למאמר אחר. מאמר כזה יכלול, למשל, את תרומתם הרעיונית של עסאם מח'ול ושל אחרים ושל מכון אמיל תומא. אני מקווה באמצעות מאמרי לעורר דיון בקרב חברי המפלגה הקומוניסטית הישראלית ובחוגים מחוצה לה.

לבחינת המרקסיזם בישראל שתי פנים: כפרקטיקה פוליטית וכעשייה וכחשיבה תיאורטית. קל למדי לסכם את הנקודה הראשונה. בישראל ישנה כעת רק מפלגה אחת המגדירה את עצמה מרקסיסטית והפועלת לפי מיטב הבנתה על פי עקרונות המרקסיזם: מק"י. עד לשנות ה-60 וה-70 של המאה שעברה, ניסו מפלגות שונות לשלב בין ציונות לבין מרקסיזם – בייחוד מפ"ם שהתגלגלה למרצ, אשר ראתה עצמה שמאלית אך נטולה כל זיקה מרקסיסטית וכעת משולבת ב"דמוקרטים" בהנהגת האלוף (מיל') יאיר גולן. מפלגה חדשה זו נמנית על פי הגדרתה ל"מחנה הליברלי" – קרי: אי-שם במרכז פוליטי מדומיין שאינו מסוגל להתמודד עם שאלת היסוד של החברה הקפיטליסטית והקולוניאליסטית הישראלית. הניסיון לשלב ציונות עם מרקסיזם ואף ציונות עם סוציאליזם לא צלח אפוא. גלגוליהן של מפלגות אלה נותרו רק מפלגות ציוניות, בעלות השקפות קפיטליסטיות ברורות. גם בקרב הציבור הערבי בישראל, מק"י היא היחידה המגדירה את עצמה מרקסיסטית, מול זרמים לאומניים ואלה של האסלאם הפוליטי.

אך מצבו של המרקסיזם בישראל כזרם מחשבה תיאורטית או ביקורתית מורכב יותר. מעבר ליכול הרעיוני המוגבל של מק"י ישנם חוגים רחבים יחסית אשר הושפעו או מושפעים

פלסטינים. למרבה הצער, אפילו להוגי דעות מרקסיסטיים מערביים בני-זמננו, דוגמת הסוציולוג עמנואל ולרשטיין או הגיאוגרף דייוויד הארווי, אין מקום באקדמיה. הרי הם שוללים את הקפיטליזם מן היסוד...

אקדמיה נאו-קולוניאלית של קונצנזוס קפיטליסטי

האקדמיה, המקום בו בארצות רבות בעולם נולדות קבוצות, תנועות וזרמים המתאגרים את הסדר החברתי הקיים, היא בישראל מוסד שמרני וניאו-קולוניאליסטי. כמו המדינה, גם האקדמיה חולמת להיות "חלק מאמריקה", אפילו כשהיא מתעוררת בוקר-בוקר במזרח-התיכון 60 קילומטר מעיר הַהַרְגָה ברצועת עזה, במציאות הסבוכה של פריפריה קפיטליסטית והמערכה המחודשת שמנהלת ארה"ב תחת הנשיא טראמפ, אשר מעוניין לשוב ולזכות בשליטה האימפריאליסטית המקומית והעולמית.

עם זאת, ההגמוניה הציונית במדעי הרוח והחברה אינה חזקה כפי שהייתה בשלושת העשורים הראשונים לקיומה של מדינת ישראל. באמצע שנות ה-70 פוטר, למשל, ד"ר שלמה סבירסקי מאוניברסיטת חיפה, בגלל ש"העז" לאתגר את הסוציולוגיה הציונית ולהשתמש במונחים מעמדיים, בעלי זיקה לשאלות העדתיות והלאומיות, בעת שניתח את המבנה החברתי של ישראל. מאז קמו "היסטוריונים חרדים" ו"סוציולוגים חרדים", וכמעט בכל תחום הייתה קיימת תסיסה רעיונית מורגשת. אבל חרף האתגרים, השינויים, התקפות ממשלת הימין וסתימת פיות - האקדמיה בישראל נשענת על קונצנזוס פרו-קפיטליסטי נרחב. לא כאן המקום להסביר כיצד השליטה של בעלי ההון הזרים והמקומיים במנגנוני ניהול האוניברסיטאות יוצרת קונצנזוס זה - אבל הוא קיים.

כאוניברסיטאות נאו-קולוניאליות, גם התיאוריות הביקורתיות הרווחות בהן הן בעצם יבוא מארה"ב. לפעמים הסחורה מגיעה באיחור ואפילו פגומה, אבל היא תוצרת אמריקה. כך, חלפו בעשורים האחרונים בשמי האקדמיה (כמה מהן ללא שוב) תיאוריות הזהות, הרב-תרבותיות והפוסט-קולוניאליות, כאשר זו האחרונה עדיין מהדהדת. כל התיאוריות האלה תרמו תרומה נכבדה ל"שיח הביקורתי", אבל באותו הזמן - הסתבר שהן שימושיות עד מאוד על מנת לשמר את הסדר החברתי הקיים.

לכללה, אקדמיה וביקורת

קרל מרקס ניתח ביסודיות את הקפיטליזם, התפתחותו ומשבריו והגיע למסקנות מהפכניות על אודות החברה בת זמנו ועל תפקידם של המעמדות בה. מרקס, גם לפי מתנגדיו הרבים, תרם תרומה מרכזית להבנת הכלכלה המודרנית. אבל מרקס אינו נלמד כלל בחוגים לכלכלה באוניברסיטאות ובמכללות בארץ. הקפיטליזם הניאו-ליברלי, מבית מדרשם של חתן פרס נובל לכלכלה פרופ' מילטון פרידמן ואסכולת שייקו, שולט מזה עשרות שנים בלימודי הכלכלה במערכת ההשכלה הגבוהה בישראל.

הסוציולוג תום פסח בדק את החיברות (הסוציאליזציה) של הסטודנטים לכלכלה במהלך לימודיהם. על פי ממצאיו, תהליך הסוציאליזציה מתרחש באפקטיביות רבה, משום שעיקר הלימוד הוא אופן השימוש הפרקטי במשוואות, אשר מקפלות בתוכן את האידיאולוגיה הניאו-ליברלית. בתחילת הלימודים, התיאוריה מוסברת ומצורף לה נרטיב סיפורי מסוים. אך ככל שהלימודים מתקדמים, מתקצרים הנרטיבים, כך שאפשר להציגם במהירות.

(2014), ו"קומוניסטים מזרחים: המערכה נגד אפליה עדתית ולמען הזכות לדיור" (2018). ועוד: "דיוניסוס בסנטר" (1999) ו"אוטוטופיה" (2015) של תמר ברגר; "מרקס באנפילד" שכתב אמיר בן-פורת, העוסק בקשר בין כדורגל למעמד העובדים (2007); "מרקס ועתיד הסוציאליזם" - אסופת הוקרה לפרופ' אברהם יסעור שערך אורי זילברשייד (2005); "בדיו אדומה: פרשנויות מרקסיסטיות של ההיסטוריה היהודית", שכתב תום נבון ופורסם ב-2024; "רוזה לוקסמבורג" של דנה מילס שראה אור באוגוסט אשתקד; "המניפסט הקומוניסטי - פילוסופיה ומהפכה" מאת פרופ' פיני אפרגן שראה אור בחודש שעבר; וכן "אנטי גלובליזציה - ביקורת הקפיטליזם העכשווי" שערך ב-2003 כותב שורות אלה.

פורסמו כמו-כן תרגומים רבים מההגות המרקסיסטית העכשווית: "ריאליזם קפיטליסטי - האם אין אפשרות אחרת" של מבקר התרבות מרק פישר (2023); "מרקסיזם" מאת אנרי לפבר (2005); "מרקס", מאת טרי איגלטון (2000); המהדורה החדשה של "המניפסט הקומוניסטי" עם מאמר מקיף מאת פרופ' דני גוטוויץ (2024); "לביקורת הכלכלה המדינית" (2022) של קרל מרקס בתרגום של טל מאיר גלעדי, שגם תרגם מצרפתית את הספר "בשביל מרקס" של לואי אלטוסר (2018); "מושג האדם אצל מרקס" מאת אריך פרום (2025). ראויים לציון גם ספרו של אנטוניו גראמשי, "על ההגמוניה - מתוך מחברות הכלא", שתרגם מאיטלקית אלון אלטרס וראה אור ב-2003 ו"קיצור תולדות הנאו-ליברליזם" של דייוויד הארווי (2015).

מרוחקים מהעשייה הפוליטית והמציאות המעמדית

כאמור, באקדמיה הישראלית יש למרקסיזם השפעה מסוימת, ואף גוברת. אך לרוב מדובר במרקסיזם המתרחק מעיסוק בעשייה הפוליטית ובמציאות המעמדית והמנותק מהמאבק המעמדי. זה "מרקסיזם מערבי" על פי הגדרתו של המרקסיסט הבריטי פרי אנדרסון, לו שותפים, בין היתר, ג'ורג' לוקאץ', תאודור אדורנו, אנטוניו גראמשי, וולטר בנימין, הברט מרקוזה, לואי אלטוסר ואסכולת פרנקפורט. זו גישה העוסקת בהיבטים הפילוסופיים של המרקסיזם, אך מרחיקה אותו מהמאבק המעמדי, מהביקורת מן היסוד על הכלכלה הקפיטליסטית ובייחוד מהפוליטיקה - כאן ועכשיו.

זאת, לעומת ה"מרקסיזם המזרחי" (אם להמשיך בהבחנה של אנדרסון), או המרקסיזם הקלאסי: קרל מרקס, פרידריך אנגלס, ולדימיר לנין, רוזה לוקסמבורג ואנטוניו גראמשי. כן, אין כאן טעות: שמו של גראמשי מופיע בשתי הרשימות. גראמשי הפך דמות ידועה באקדמיה (בארה"ב, באירופה וגם בישראל), אבל מדובר בגרסה "ניאו-מרקסיסטית" של גראמשי והגותו. גראמשי, אחד ממייסדי המפלגה הקומוניסטית האיטלקית, אשר שילם בחייו על דבקותו במאבק נגד הפשיזם, הפך באקדמיה המערבית וגם באקדמיה הישראלית "פילוסוף ניאו-מרקסיסטי". לרוב, הופשטו כתבי גראמשי מתוכנם המעמדי והמהפכני, ונותרו מהם מספר מושגי יסוד, כגון "הגמוניה".

ל"מרקסיזם מן הדרום" כלל לא נמצא מקום באקדמיה הישראלית. מעין בתרגומי הספרים בשני העשורים האחרונים נעדרים מאו דזה דונג הסיני; ארנסטו "צה" גווארה הארגנטינו-קובני; וולטר רודני האפריקאי; הכלכלן המצרי סמיר אמין; החוקר הצרפתי מקסים רודינסון שחקר את העולם הערבי - מהנביא מוחמד ועד ימינו; וחוסה קרלוס מריאטגי הפרואני. כל אלה נעדרים מהמרקסיזם האקדמי המקומי, כפי שנעדרים ממנו הוגי דעות מרקסיסטיים ערבים ובייחוד

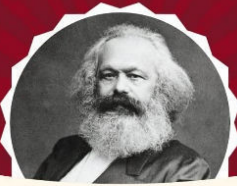
<<<

כדי לסיים תואר בכלכלה, הדגיש פסח, מוכרחים להטמיע את המושגים הנלמדים. במבחנים נשאלים הסטודנטים על אודות שימוש במושגים כלכליים (דוגמת "תפוקה שולית פוחתת") גם בנושאים שאינם קשורים בכלכלה (לדוגמה, היכולת של סטודנט ללמוד למבחן). כך לומדים הסטודנטים להסתכל על העולם ב"משקפיים כלכליים". מכאן, שכדי להצליח במבחנים של החוג לכלכלה, על הסטודנט להטמיע דרך חשיבה מסוימת, שמאחוריה נמצאת תפיסת עולם. אם הסטודנט יפרש את המושגים בדרך אחרת, החורגת מהפרשנות הסטנדרטית, אזי תשובתו תיפסל והוא ייכשל במבחן. בלימודי הכלכלה לא נהוג להנגיד בין התיאוריות הכלכליות השונות. כמו כן, לרוב אין נלמדים בחוגים לכלכלה קורסים בהיסטוריה כלכלית, אשר בה שמור למרקס מקום מרכזי.

ראוי לציין שהמשבר הקפיטליסטי העולמי שהגיע לשיאו ב-2008 והמחאה החברתית ההמונית המקומית בקיץ 2011 חוללו (ולו לרגע...) טלטלה עמוקה בתפיסות הניאור-ליברליות, וחידשו את העניין במרקסיזם ובתיאוריות ביקורתיות נוספות. סטודנטים לכלכלה באוניברסיטאות חיפה, תל-אביב וירושלים הקימו בשנים אלה קבוצות לימוד, כדי להבין את הביקורת על הקפיטליזם. הם ניסו ללמוד בעצמם את מה שמוריהם (אשר חלקם יושבים במועצות מנהלים של תאגידים קפיטליסטיים) אינם מסבירים להם במהלך הלימודים הפורמליים. על מנת להבין איך דורות של כלכלנים גדלו על ברכי "המחשבה האחידה הקפיטליסטית" (כפי שהגדיר זאת העיתונאי הספרדי-הצרפתי איגנסיו רמונה), אף הוקמה בנובמבר 2009, בשיתוף פעולה בין התאחדות הסטודנטים ומכון ון ליר, קבוצת מחקר שעסקה בלימודי הכלכלה בישראל, ובה לקחו חלק אנשי סגל ההוראה וסטודנטים. במבוא לרו"ח הסופי נכתב: "בעולם בכלל, ובישראל בפרט, נשמעה קריאה מחודשת של לימודי הכלכלה, והיא גברה עם פרוץ המשבר הפיננסי העולמי ב-2008". אך מעיון במסקנות הקבוצה עולה, כי המלצותיה הן פשוטות למדי: "היכרות עם התפתחות המחשבה הכלכלית וביקורת הכלכלה", "היכרות עם כלכלת ישראל" (!), "היכרות עם המחקר הכלכלי" ו"הכשרה והכנה לשוק העבודה". חשוב לציין, שהמילה "קפיטליזם" לא מופיעה ב-60 העמודים של הרו"ח.

הקדע בין תיאוריה ביקורתית לבין מעמד העובדים

אחת החולשות המרכזיות של המרקסיזם האקדמי בישראל היא ניתוקו המוחלט ממעמד העובדים. ראשי ההסתדרות לדורותיהם, מדוד בן-גוריון ועד ארנון בר-דוד (שבעת כתיבת המאמר יושב במעצר בית בחשד לקבלת שוחד), סלדו וסולדים סלידה עמוקה מהביקורת החברתית שמציגה האקדמיה, ובייחוד מרעיונות המרקסיזם. בעבר, ההסתדרות תמכה אומנם חומרית בחוג ללימודי עבודה באוניברסיטת תל-אביב. אך מזה שנים, בתירוץ של "אילוצים תקציביים" – היא ניתקה את קשריה עמו. ייתכן שזה מוגזם לדרוש מראשי ההסתדרות לקדם את הקשר בין תיאוריות ביקורתיות לבין עולם העבודה. הרי משך

כנס מרקס 2025

מלחמה קפיטליזם וכיבוש

ההזמנה לכנס מרקס, ת"א-יפו, 28-29 בדצמבר 2025

כל שנות קיומה גילו ראשיה נחישות בניסיונם להחליש את מעמד העובדים מול ההון והשלטון. אבל זה בדיוק תפקידה של המפלגה הקומוניסטית. להערכתנו, מק"י אינה ממלאת את תפקידה זה כראוי, למרות הניתוחים החשובים שפורסמו ומתפרסמים בספרי ועידותיה. אלה הם ספרים וסיכומים שהם פרי של כתיבה קולקטיבית (גילוי נאות, גם אני נמנה עם כותבי החומרים לדיון בוועידות מק"י האחרונות – בייחוד בשאלות חברה וכלכלה) ואף של דיונים בסניפים המפלגה הרבים. זה מאמץ ראוי לציין בנוף המרקסיסטי הצחיח המקומי.

עוד יש לציין שתי יוזמות מקומיות בסניפי מק"י בתל-אביב ובירושלים. האקטיב הרעיוני בסניף תל-אביב מקיים מדי שנה – זה 20 שנה (להוציא שנות מגפת הקורונה והמלחמה בעזה) את "כנס מרקס". מפעל ראוי לציין זה מכנס פעילים פוליטיים ואנשי אקדמיה לסמינר יומי ודו-יומי וזוכה בהשתתפות ערה. בכמה מקרים נערך "כנס מרקס" בירושלים, בחיפה (בשיתוף עם מכון אמיל תומא) ובנצרת. בחיפה ובנצרת נעשה הדבר תוך שילוב של הרצאות ודיונים בעברית ובערבית. עוד נערכו באופן שוטף בסניפי תל-אביב וירושלים קורסים למרקסיזם והרצאות בנושא. בירושלים החברים אף הקימו בשנה שעברה את "המרכז ללימוד מרקסיזם".

חרף היוזמות המקומיות, נדמה כי מאז איבדה את הפלס הרעיוני הסובייטי (הבעייתי למדי), אין מק"י מצליחה לכסות את הפער שנוצר בדרך להבנת החברה הישראלית והשינויים שחלו בה בעשורים האחרונים. היא גם טרם הצליחה להתגבר על החולשה שבהקניית המרקסיזם החדש והמתחדש, הן "המערבי" והן "המזרחי". מק"י חדלה לפרסם ביטאונים רעיוניים בעברית ובערבית, ואף מזניחה כקולקטיב, מעבר לוועידות הנערכות מדי ארבע שנים, את העיסוק האידיאולוגי ואת החינוך הרעיוני-מעמדי. תנאי הכרחי להתחדשות המרקסיזם בישראל, להוצאתו מהקיפאון האקדמי ולהפיכתו לחלופה בעלת עוצמה מהפכנית עבור מיליוני העובדים היהודים והערבים, קורבנות הקפיטליזם, הכיבוש, האפליה והניצול, הוא - להפוך את מק"י לקולקטיב לומד, חוקר ופועל על פי עקרונות המרקסיזם

אפרים דויד

סיפוח דה-פקטו ללא השלכות

עם הצבא ועם רשויות המדינה. המתנחלים והמדינה פועלים כמערכת שלובה לנישול הפלסטינים ולעקירתם. במקרה אחד שתועד בבקעת הירדן, פלסטינים דיווחו כי מתנחלים גנבו מהם בעלי חיים בנוכחות חיילים ישראלים. החיילים סירבו להתערב ואף הטילו ספק בטענות הבעלות של הפלסטינים. ההגבלות על חופש התנועה של הפלסטינים ועל גישתם למשאבים משתלבת בהשתלטות של המתנחלים, ויחד הן מערערות את פרנסתם של הפלסטינים ודוחקות אותם לעקור מאדמתם. משאיות המובילות מזון לבעלי חיים נעצרות ומוחרמות כדבר שבשגרה, וכוחות הכיבוש עוצרים, מעכבים ומטרידים פלסטינים במחסומים מדי יום.

מאז 7 באוקטובר חלה החמרה. רשויות הכיבוש התקיפו שטחים מתכת בכניסות לקהילות פלסטיניות רבות, על מנת להדק את שליטתן בתנועת הפלסטינים במרחב. התפתחות זו מורגשת במיוחד בבקעת הירדן. פעיל מאל-זבידאת, כפר שכן לג'יפתלכ, כינה את התקופה הנוכחית "עידן השערים". מחסומים אלה מנתקים את הפלסטינים מאדמות חקלאיות וכולאים אותם במובלעות עירוניות. למרות שהפלסטינים הם כ-80% מאוכלוסיית הבקעה, הם מוגבלים ל-5% בלבד משטחה. הגבלה זו היא תוצאה של עשורים רבים של עקירה: האוכלוסייה הפלסטינית בבקעה הדרדרה מ-250 אלף בשנת 1967 לכ-60 אלף היום.

בה בעת, הצבא מגן על בתי מתנחלים שנבנו על קרקע פלסטינית כבושה ומחבר התנחלויות לתשתיות המדינה. ההתנחלויות מוגדרות "אזורי עדיפות לאומית" – הגדרה המעניקה להן סובסידיות, מענקים והטבות שונות. הגדרה זו היא חלק מהאסטרטגיה הישראלית בגדה המערבית. מוסדות המדינה, הפועלים בתיאום עם תנועת ההתנחלות, בוחרים במכוון אתרים להתיישבות שיאפשרו לשלוט במשאבי המים, בשטחים חקלאיים ובמסדרונות אסטרטגיים, ובכך מונעים רציפות טריטוריאלית פלסטינית. גישה זו אופיינית לשלטון קולוניאליסטי, הפועל לפצל את האוכלוסייה הילידית, להגביל אותה מבחינה כלכלית ולדחוק אותה לשוליים מבחינה פוליטית. מצב זה אינו תוצר-לוואי של הכיבוש; זו תוצאה של אסטרטגיה מחושבת וארוכת-טווח.

מסיפוח זוחל לסיפוח שועט

מה שתואר בעבר כ"סיפוח זוחל" הפך שעטה לעבר סיפוח רשמי. במשך עשורים, הקהילה הבינלאומית שילמה מס שפתיים למשא ומתן בזמן שההתנחלויות התרחבו, ללא מנגנון אפקטיבי לעצירת ההפקעה. מנהיגים ישראליים מהקואליציה ומהאופוזיציה כאחת התחייבו לספח שטחים ולמנוע הקמת מדינה פלסטינית. אך להכרזות אלה ולאלימות הגוברת של המתנחלים לא היו שום השלכות בינלאומיות. כמה מדינות אמנם הטילו סנקציות אישיות על מתנחלים שנחשבו אלימים במיוחד, אך אין עדויות כי צעד זה שיפר את חיי הפלסטינים או מנע את התרחבות ההתנחלויות. מדיניות זו חושפת את הפער שבין התמודדות עם אלימות מצד יחידים לבין התמודדות עם המערכת המדינתית המגבה אותם. תגובה המטילה סנקציות על קומץ מתנחלים בעודה מתעלמת ממנגנון הכיבוש משגרת מסר ברור: ישראל יכולה להמשיך במעשיה ללא השלכות.

פתחי נמר, א-שבכה

תרגום: א. בן יאיר

"בסוף כולנו נהיה בירדן", אמר צעיר מהכפר הפלסטיני ג'יפתלכ שבבקעת הירדן. אמירה זו משקפת את הייאוש הגובר באזורים הכפריים בגדה המערבית, היכן שהתפשטות ההתנחלויות גוברת ברמה חסרת-תקדים. המצב חמור במיוחד בבקעת הירדן. ג'יפתלכ, שנודעה בעבר כ"כלת הבקעה", היא מקרה בוחן להעמקת הכיבוש ולהתפשטות ההתנחלויות באדמות פלסטיניות. הכפר, שהיה בעבר קהילה חקלאית משגשגת, נמצא כיום תחת מצור ולחצי עקירה בלתי-פוסקים. מאז אוקטובר 2023, ההשתלטות הישראלית על אדמות בגדה הפכה מהתגנבות איטית של מתנחלים למסע אכזרי של גזל קרקעות בחסות הצבא. מאמר זה מראה כיצד המדיניות הישראלית בגדה, שהתבססה בעבר על מנגנוני הפקעת אדמות בירוקרטיים, הוחלפה בהשתלטות התנחלותית ישירה. שינוי זה מעיד על הכוח וההשפעה הגוברת של תנועת ההתנחלות בקביעת המדיניות הישראלית.

על אף שמתאם פעולות הממשלה בשטחים (מתפ"ש) הוא הגוף הממונה מטעם המדינה על ניהול הכיבוש בגדה המערבית, המועצות המקומיות של ההתנחלויות הן שצברו בשנים האחרונות השפעה גוברת בניהול השטחים הכבושים. בפועל, מועצות אלה הן רשות שלטונית מקבילה, הפועלת מחוץ למנגנוני המדינה אך מפעילה כוח מדינתי. מצב זה יוצר טשטוש בין פעולות המדינה לבין האכיפה הבלתי-פורמלית של הכיבוש בידי המתנחלים.

בפברואר 2023 העניקה הממשלה לשר בצלאל סמוטריץ' סמכויות נרחבות בכל הנוגע להתנחלויות, לתכנון ולעניינים אזרחיים בגדה המערבית. הסדר זה העביר בפועל סמכויות מהמנהל האזרחי, המשמש כזרוע המבצעת של מתפ"ש, לידי סמוטריץ' ובעלי בריתו המתנחלים. העברת סמכות זו אפשרה צמיחה חסרת תקדים במספר ההתנחלויות.

כיום חולשות על הגדה שש מועצות אזרחיות ישראליות, הקוראות ליישב בגדה עוד מיליון מתנחלים ו"להחיל ריבונות" על השטח. נציגיהן הפכו הפנים הציבוריות של הכיבוש. לדוגמא: שי אייגנר, מפקח אדמות מטעם המועצה האזורית בקעת הירדן, הפך דמות ידועה לשמצה בקרב הפלסטינים באזור ג'יפתלכ. דיווחים חוזרים מהאזור טוענים כי אייגנר איים על פלסטינים והשתמש ברחפנים כדי לתעד ולהפחיד אותם. אף על פי שהתקשורת נוהגת להבחין בין אלימות המתנחלים לצבא, בפועל מדובר במערכת אחת בעלת שתי זרועות התומכות זו בזו.

ב-2024 חילקה הרשות הפלסטינית מיכלי מים לקהילות שסבלו מהתקפות מתנחלים, בהן אל-פארסיה. זמן קצר לאחר הביקור של נציגי הרשות בכפר, הגיע אייגנר, בליווי חיילים, לבחון את הסיוע ולהלך אימים על התושבים. בחודשים שלאחר מכן, מתנחלים תקפו ושדדו את הקהילה שוב ושוב. למרות התקפות אלה, הפלסטינים בבקעה נחוישים להישאר על אדמתם ולהתנגד לקולוניזציה. יוזמות סולידריות תומכות בקהילות באמצעות שיקום מבנים והבטחת גישה למים. אך האלימות נגד הקהילות הפלסטיניות גוברת, ומשאביהם הדלים של המתנדבים מתקשים לעמוד בפני מנגנון ההתנחלויות הממומן היטב והנתמך בידי המדינה.

מערכת מאוחדת של נישול

חשוב להבין כי הפעולות של אייגנר, כמו של נציגים אחרים של המועצות המקומיות בשטחים הכבושים, נעשות בתיאום

עו"ד פליציה לנגר יוצאת מבית המשפט העליון בתום דיון בגירושו של ראש עיריית שכם, בסאם שכה, 22 בנובמבר 1979 (צילום: לע"מ)

פודקאסט: איך גורשו העצירים הפלסטינים

בארכיון צה"ל ומערכת הביטחון דנה בבקשתך לעיין בחומר הנוגע למבצעי 'פציינט', כולל גיבוש מדיניות וביצוע בנוגע לגירוש תושבים, ו/או העברתם מרצועת עזה לממלכת ירדן, ו/או לסנין ו/או לגדה המערבית. הוועדה דחתה את בקשתך עקב רגישותו הביטחונית הרבה של נושא זה והחשש לפגיעה ביחסי החוץ של המדינה. יודגש – כל חשיפה של חומר בנושא זה עלולה לפגוע בביטחון המדינה וביחסי החוץ האזוריים."

הגירוש החל אחרי מלחמת 67

המחקר ב"עקבות" על מבצע "פציינט" החל לפני כחמש שנים. יבנה הוסיף: "בארכיון המדינה מצאנו כמה עשרות מסמכים, ביניהם התייעצויות, דיווחים ופקודות מבצע. בארכיון הצלב האדום בז'נבה מצאנו עוד מאות מסמכים, בתוכם פרוטוקולים של שיחות בין אנשי הצלב האדום לבין אנשי צבא ופקידים ישראלים בכירים וגם תיעוד של ראיונות שעשו אנשי הצלב האדום עם המגורשים בירדן."

עם הגעתם לירדן נעצרו מיד המגורשים הפלסטינים ונכלאו בבתי מעצר, משם שוחררו רק אם נמצא להם קרוב או מכר ירדני שהסכים להפקיד עבורם ערבות בסך 200 דינר. לאחר שזרם המגורשים התגבר, השלטונות הירדנים הקימו מחנה אוהלים עבור המגורשים, סמוך לגשר אלנבי.

מדיניות הגירוש החדשה הביכה את משלחת הצלב האדום, שפעלה באזור מאז מלחמת ששת הימים. משלחת הארגון בישראל פנתה אל המטה בג'נבה, כדי להתייעץ כיצד לפעול בנושא: האם להתעקש על הפסקת הגירושים במחיר של השארתם במעצר בישראל, האם להעלים עין במחיר השלמה עם הפרה של אמנת ג'נבה, או לבחור בדרך האמצע.

אף על פי שמבצע פציינט החל ביוני 1970, גירוש של תושבים מהשטחים שנכבשו ב-1967 החל מוקדם יותר. בשלוש השנים שלאחר המלחמה גורשו עשרות רבות של אישים פוליטיים.

נמרוד עובד

להאזנה לפודקאסט:

<https://www.akevot.org.il/article/operation-patient>

ביוני 1970 החל שירות בתי הסוהר לאסוף קבוצות קטנות של עצורים פלסטינים ממתקני כליאה בארץ, ולרכזם בכלא באר שבע. משם נלקחו הקבוצות, פעם בשבועיים שלושה, לנקודה שוממת בערבה וגורשו מישראל. זהו הנושא העומד במרכז הפודקאסט החדש של מכון עקבות, הנשען על מסמכים שחוקריו הצליחו לאתר בארכיונים בארץ ובחו"ל, שמספרים לראשונה את סיפורו של "מבצע פציינט".

המגורשים צוידו בכובע, מימיה ובדינר ירדני אחד, ונשלחו לחצות את הגבול לירדן – ולא לשוב לעולם. כך, במשך לפחות שנתיים, גירשה ישראל יותר מ-800 פלסטינים במבצע גירוש רחב היקף שעד היום נשאר חסוי ומוסתר מהציבור הישראלי. יצוין שכמעט חמישים שנה לאחר האירועים האלה, ולמרות ניסיונות רבים של חוקרים והיסטוריונים, משרד הביטחון עדיין מסרב לחשוף את התיעוד אודות "מבצע פציינט".

מספר המגורשים היה מספיק קטן כדי לאפשר הכחשה של יד מכוונת או תוכנית מסודרת. משפחותיהם ועורכי דינם לא ידעו איפה הם. שנים אחר כך כתבה עורכת הדין הקומוניסטית פליציה לנגר: "בשנים 1970-1971 היו נעלמים שולחי בזה אחר זה. ב-8 בנובמבר 1971, כאשר נכנסתי לפרוודור כלא חברון ראיתי עצורים מסודרים בזוגות בשורה עורפית, כבולים איש אל יד רעהו. בתוך הקבוצה בלט זוג, זקן וצעיר שנראה כנער. כמה מהם שאלו אותי לאן הם הולכים, וסוהר השיב: 'לכלא שכם'. אחד מהם הקשה, 'אז למה בלי בגדים?', ועל כך לא באה תשובה. רק קריצה לעברי".

לדברי ליאור יבנה, מנהל עקבות, "מבחינה ביטחונית, המגורשים הללו היו זניחים – הם לא היוו איום בטחוני של ממש. הם היו בדרך כלל עצירים מנהליים, שלא הובאו למשפט ונחשדו בעבירות קלות יחסית כמו השתייכות לארגון עוין או מתן שירותים לארגונים כאלה. לא היו ביניהם חשודים או מורשעים בעבירות טרור חמורות".

עוד הוסיף, כל הניסיונות לקבל מידע ממשרד הביטחון עלו בתוהו. הינה תשובה שקיבל: "הריני להודיעך כי הוועדה לבדיקת בקשות לעיון בחומר ארכיוני מוגבל בישיבתה

רע לתפארת: 120 שנה לאלכסנדר פן

באולם 'מוגרבי', ואולי ב'בית העם'. האולם היה מלא וגדוש במשתתפי אסיפה שארגנה המפלגה הקומוניסטית. רוב המשתתפים היו צעירים, שזה עתה הגיעו מאירופה, במחשבה שבאו לבנות כאן מדינה יהודית סוציאליסטית. הרי זו הייתה האווירה באותן שנים: בעקבות הניצחון על היטלר, הרוחות נשבו לעבר הסוציאליזם.

"אני משוכנעת, שרוב משתתפי אותה אסיפה יתקשו לזכור, על מה דיברו הנואמים. אך איש מהם לא שכח את הגבר הגבוה ויפה התואר, רגליו במגפיים (תמיד, בכל העונות), שקרא בקול רועם את הפואמה: "הוא היה אדם פשוט / רכבות ישנם כמוהו...". ואת רעם מחיאות הכפיים. בהמשך קרא מתוך שירו "רפסודיה הונגרית מס' 2": "רפסודיה שנייה של המאסטרו ליסט". ייתכן שהיו שתהו: "מה פתאום ליסט?". אבל מאוחר יותר למדו לדעת, שאלכסנדר פן רואה באחדות אחת את המהפכה, את מעמד הפועלים, את המאבקים ללחם ולשלום, ואת היופי, את האמנות, שהמוסיקה היא לה הביטוי העז ביותר. באותן שנים היה מובן מאליו, שבכל אסיפה פומבית של מק"י עולה פן על הבמה וקורא משיריו המהפכניים והאנטי-מלחמתיים. כך התוודעתי לפן".

לזין הוסיפה "כמו רבים באותה עת, גם אני תרתי אחר שיריו של פן. הייתה זו שירה ייחודית, שנבדלה מהשירה העברית של אז. שירת פן הייתה מרובת רבדים. מעטים משיריו ראו אור בכמה חוברות, ואילו רובם הודפסו ב'קול העם', שהחל להופיע כיומון ב-1947. רק ב-1956, במלאות לו חמישים, הופיע לראשונה קובץ מכובד של שיריו – 'לאורך הדרך'. בקובץ מצאתי יצירות רבות משירתו רבת הפנים שכלל לא הכרתי: על המאבק לשלום, על השואה, על היותו 'קומוניסט יהודי'. אולי העיקר – בשירים ובפואמות שלו למדתי, מה זו מוסיקה מטורפת של צלילים בעברית".

יוסי אבו

שבוע שיר / בעריכת לריסה מילר

* / גל משיח

רגע אחד דק, כמו בהילות, והלב היפה מביט מן העור הקפוא אל אורות הרחוב. אל איש, אל אישה בסלון ביתם. הכל תם להם. רק המוות נשאר. מדי פעם, היא רוצה כבר למות. עד שעובר לה. רוצה להגיד לו - אבל הלב היפה, היפה עוצר בעדה, משתק אותה. היא נכנסת אל תוך פינת הספה נעלמת, רק לכמה דקות כשחוזרת חושבת על ארוחת הערב חושבת על הים

המשורר אלכסנדר פן (צילום: מרכז פיק / אוניברסיטת תל-אביב)

בכותרת "רע לתפארת: 120 שנה לאלכסנדר פן", ייערך מחר (חמישי, 12.2) בשעה 20:00 אירוע בבית ביאליק ברחוב ביאליק 22 בתל-אביב. בערב ישתתפו חגית הלפרין, טינו מושקוביץ, אפרת מישורי ורוני סומק; מוסיקה: נדב ויקינסקי ואורי רוסק לב טוב; בהנחיית עמוס אורן.

לקראת האירוע, נמסר מבית ביאליק: "משורר ומתאגרף, בוהמיין וקומוניסט, מורד נצחי ו'הילד הרע' של השירה העברית, דמות שחיה היו סוערים לפחות כמו שירתו. יחד נחגוג את יום הולדתו ה-120 של אלכסנדר פן וננסה לפענח משהו מחידת קסמו".

רות לזין, שעבדה עם המשורר בשנות ה-50 וה-60 במדור תרבות של היומון "קול העם", כתבה על פן בגיליון "זו הדרך" שראה אור באוקטובר 2011: "הכרתי את אלכסנדר פן בראשית שנות ה-50. ליתר דיוק, ראיתי אותו אז. זה היה

פורסמה אסופת כתבי עיסאם מח'ול בעברית

באתר "מרקסיסט" הבינלאומי, האוסף המקוון הגדול בעולם של כתבים מרקסיסטיים, נפתח בחלק בשפה העברית מדור המוקדש למנהיג הקומוניסטי עיסאם מח'ול שנפטר בסוף דצמבר האחרון.

המדור כולל בין היתר: קורות חייו, מאמרים רבים פרי-עטו (חלקם פורסמו ב"זו הדרך"), ראיונות ונאומים, מאמרים לזכרו ונאומים שנשא איומן עודה ועופר כסיף בכנסת לאחר מותו. כמו-כן מצויינים קישורים חיצוניים לאוסף עיסאם מח'ול באתר ארכיון השמאל, בוויקיפדיה ובאתר הכנסת.

לעיון בדף לזכר עיסאם מח'ול:

<https://www.marxists.org/hebrew/makhoul/index.htm>

המחיר הכלכלי של הפשיעה

מהאופוזיציה טענו עוד כי מצב זה מקשה על הציבור, על הרשויות המקומיות ועל הכנסת לקבל תמונה מלאה ועדכנית של מצב הביטחון האישי, ולגבש מדיניות מבוססת נתונים. ח"כ עאידה תומא-סלימאן (חד"ש) הגיבה לדברי בכיר המשטרה בדיון ואמרה: "אנחנו צריכים את הנתונים כדי לדעת וכדי להבין את התופעה ולנתח אותה. נתונים זה כוח שאפשר להשתמש בו, כאשר מחזיקים אותו במקום אחד לא מאפשרים לחברי הכנסת לממש את תפקידם העיקרי - למתוח ביקורת על עבודת הרשות המבצעת. שוללים מאיתנו את הזכות והחובה הבסיסיות האלה".

ועדת הכלכלה קיימה השבוע (10.2) דיון בסגירת עסקים ובפגיעות הכלכליות עקב הפשיעה המאורגנת ביישובים הערביים ביוזמת ח"כ איימן עודה (חד"ש). במהלך הדיון גילה עודה כי הנטל הכלכלי העצום שמוטל על מדינת ישראל כתוצאה מהפשיעה בחברה הערבית עומד על 25 מיליארד שקל בכל שנה.

ח"כ עודה אמר: "הערך העליון הוא חיי אדם. כל רצח הוא אסון אנושי. אך בצד זאת יש לפשיעה המאורגנת גם מחיר כלכלי כבד – הרחקת אנשי עסקים, שיתוק פעילות מסחרית ופגיעה קשה בתיירות". עוד הוסיף ח"כ עודה כי נערך כעת איסוף נתונים משותף עם מרכז המחקר של הכנסת במטרה להעריך את העלות הכוללת של הפשיעה המאורגנת לקופת המדינה. לדבריו, הבדיקה מתמקדת בין היתר בתחומי הבריאות, הביטוח הלאומי והמסים, וזאת "במטרה לבנות תוכנית להסלמת המאבק בפשיעה".

באותה שעה, יו"ר הוועדה לביטחון לאומי ח"כ צביקה פוגל (עוצמה יהודית) פוצץ דיון בוועדה שעסק בנתוני הפשיעה ל-2025 ובחשיבות השקיפות בפרסומם. אחרי 42 דקות שכללו חילופי דברים בין נציגי האופוזיציה לנציגי המשטרה, אמר היו"ר פוגל: "אני עוצר את הדיון" ונטש את המקום.

לטענת חברי הכנסת שביקשו את הדיון המהיר, פרסום נתוני הפשיעה לציבור אינו מתבצע באופן סדיר ועקבי, לרבות עיכוב בפרסום השנתון הסטטיסטי האחרון והיעדר הצגה שיטתית של נתונים עדכניים בחלוקה גאוגרפית. חברי הכנסת

חד"ש תל-אביב

זו לא תרבות - זו מדיניות

שיחה על הפשיעה בחברה הערבית עם כתב "הארץ" דיאא חאג' יחיא וראש העיר עראבה לשעבר עומר ואכד נאסר
יום חמישי, 19.2 | 20:00 | אחד העם 70, ת"א

שותפות השלום

בפרדס חנה בוחרים בשלום ובאי-אלימות

מפגש תושבים בהשתתפות חברי כנסת ופעילים פוליטיים
יום ראשון, 22.2 | 19:00 | אודיטוריום בי"ס החקלאי

זו הדרך ברשתות החברתיות

zoha.org.il

וואטסאפ

טוויטר

פייסבוק

אינסטגרם

טלגרם

